

SAĞLIK TURİZMİNİN EKONOMİK BOYUTU: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

Ayşe ERYER²

Öz

Alternatif turizm çeşitleri arasında dikkat çeken alanlardan biri de sağlık turizmidir. Sağlık turizmi, tedavi amacıyla yapılan seyahatler olarak bilinmektedir. Son dönemlerde sağlık turizmi alanındaki yarışa, gelişmiş ülkelerin yanı sıra Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin de dahil olması neticesinde bu sektörde rekabet hızla artmıştır. Teorik olarak ele alınan bu çalışmanın amacı, dünya ekonomisinde önemli bir orana sahip olan sağlık turizminin Türkiye'deki mevcut durumunu ele alıp ekonomik katkılarının neler olduğunu araştırmaktır. Yapılan incelemeler sonucunda sağlık turizmi sektörünün gelişmesinin milli gelire, istihdama ve döviz girdisiyle ülke ekonomisine olumlu etkisinin olduğu söylenebilmektedir. Sağlık turizminde Türkiye'nin pazar payının artırılması için bu konuda öncü ülkelerin örnek alınması, uluslararası tanıtıma daha fazla önem verilmesi ve bunların devlet tarafından sübvansede edilmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Sağlık Turizmi, Türkiye

Jel Sınıflandırması: I10, I11, I18

ECONOMIC DIMENSION OF HEALTH TOURISM: AN EVALUATION ON TURKEY

Abstract

One of the notable areas among alternative tourism types is health tourism. Health tourism is known as travel for treatment purposes. Recently, competition in this sector has increased rapidly as a result of the participation of developing countries such as Turkey as well as developed countries in the race in the field of health tourism. The aim of this theoretical study is to examine the current situation of health tourism in Turkey, which has a significant share in the world economy, and to investigate its economic contributions. As a result of the examinations, it can be said that the development of the health tourism sector has a positive impact on national income, employment and the country's economy with foreign currency inflow. It can be said that in order to increase Turkey's market share in health tourism, leading countries in this field should be taken as an example, more importance should be given to international promotion and these should be subsidized by the state.

Keywords: Alternative Tourism, Health Tourism, Turkey

Jel Classification: I10, I11, I18

¹ Bu çalışma, VI. Uluslararası KAYES Kongresi "Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz Vizyonu: Ekonomik ve Siyasi Yansımalar" kongresinde sözlü olarak sunulan bildiriden türetilmiştir.

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, ayse_zabun46@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6556-1605>

Atf/ To Cite: Eryer, A. (2024). Sağlık Turizminin Ekonomik Boyutu: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Economics and Research*, 5(1), 63-80.

GİRİŞ

Emek gücünün yoğun bir şekilde yaşandığı hizmet sektörü, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere yüksek katma değer ve istihdamı artırıcı özellik katmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve haberleşme ağları hizmet sektörüne olan talebi hızlandırmıştır. Dolayısıyla ülkeler kendi potansiyellerine ve iktisadi yapılarına uygun olarak hizmet sektöründeki rekabete girmeye başlamışlardır.

Hizmet sektörü içerisinde önemli bir yer oluşturan turizm, dinamik bir yapıya sahiptir. Sürekli gelişen ve değişim gösteren turizm sektörü bu süreçte devamlı çeşitlilik göstermiştir. Turizm sektörünün gelişimi ve dolayısıyla çeşitlenmesi farklı turizm dallarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan biri de sağlık turizmi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sağlık turizmi alternatif turizmin alt dallarından biri olarak bilinmektedir. Bireylerin sağlıklarını korumak, geliştirmek ve hastalıklarını tedavi etmek için mevcut bulunduğu yerden başka bir yere gitmesi, gidilen yerde minimum 24 saat kalarak orada bulunan sağlık imkânlarından faydalanması sağlık turizmi olarak tanımlanmaktadır (Kördeve, 2016: 52-53).

Türkiye coğrafi yapısı ve konumu itibarıyla turizm olanakları bakımından zengin kaynakları olan bir ülke olarak bilinmektedir. Bu bakımdan sağlık turizmi sektörü de Türkiye için ele alınması gereken alternatif turizm çeşitlerinden biridir.

Çalışmada Dünyada ve Türkiye’de sağlık turizmine yönelik genel değerlendirmeler ve sağlık turizminin ekonomik etkileri ele alınmaktadır. Bu bağlamda çalışma giriş ve sonuç dışında dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sağlık turizmüne yönelik güncel literatür taramasına yer verilmiştir. İkinci bölümde turizm kavramlarının teorik çerçevesi ele alınmış ve çalışmanın temel odak noktası olan sağlık turizmine yönelik geniş kapsamlı bilgiye değinilmiştir. Üçüncü bölümde Dünyada ve Türkiye’de sağlık turizminin genel durumu ele alınmıştır. Dördüncü bölümde ise sağlık turizminin Türkiye ekonomisine olan ekonomik katkıları değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde çalışmanın amacı doğrultusunda değerlendirmeler yapılmış ve önerilere yer verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

1. SAĞLIK TURİZMİNE YÖNELİK GÜNCEL LİTERATÜR TARAMASI

Alternatif turizm çeşitlerinden biri de sağlık turizmidir. Son dönemlerde Dünyada ve Türkiye de popülerliğini artıran sağlık turizmine yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak bu bölümde sağlık turizmine yönelik daha güncel çalışmalara yer verilmiştir.

Şahbaz vd. (2012), çalışmalarında sağlık turizminin türü olan medikal turizm ve Türkiye’deki durumunu ele almışlardır. Araştırma evrenini Ankara ve İstanbul’da faaliyette bulunan özel hastaneler oluşturmaktadır. Sonuçta ise, araştırma kapsamında bulunan hastanelerin çoğunun akreditasyona sahip olduğu fakat çok azının medikal turizmle ilgili olduğu belirlenmiştir.

Özsarı ve Karatana (2013), çalışmalarında sağlık turizmi açısından Türkiye üzerine değerlendirmeleri ele almışlardır. Çalışmada sağlık turizmi ve medikal turizmden bahsedilmiş medikal turizmin güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilmiştir. Türkiye’nin sahip olduğu potansiyele göre ele alınan dönemde sağlık turizmi alanında kayda değer bir konumda olmadığına yönelik vurgu yapılmıştır.

Kördeve (2016), çalışmasında sağlık turizmine yönelik genel çerçeveleri ele almış, Türkiye’nin sağlık turizmindeki güçlü ve zayıf yönlerine değinmiştir.

Soysal (2017), çalışmasında Türkiye'nin sağlık turizmi içerisindeki yerini tehditler ve fırsatlar açısından ele almış ve Türkiye'nin sağlık turizmi açısından önemli bir konumda olduğuna yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur.

Şahin ve Şahin (2018), çalışmalarında SWOT analizi ile Türkiye'nin sağlık turizmi içindeki durumunu incelemişlerdir. Çalışmada Türkiye'nin, Tayland ve Hindistan gibi fiyat üstünlüğü olan ülkelere karşı fayda sağlayacak rekabet avantajlarının neler olduğuna yönelik vurgu yapılmıştır.

Gündüz vd. (2019), çalışmalarında Türkiye'nin sağlık turizmi talebini etkileyen etmenleri çekim modeli çerçevesinde incelemişlerdir. Çalışma sonucunda sağlık turistlerinin kendi ülkelerin GSYH'lerinin Türkiye sağlık turizmi potansiyeli ile pozitif ilişkili olduğu, kişi başı gelirleri ve Türkiye'ye uzaklıklarının ise turizm potansiyeli ile negatif ilişkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ek olarak, turistlerin kendi ülkelerinin Müslüman ülke içinde değerlendirilmesinin sağlık turizmi potansiyeli üzerinde negatif, Avrupa ülkesi ve Türkiye'nin vize uygulamadığı ülkeler arasında olması ise pozitif ilişkili olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir.

Yılmaz vd. (2020), çalışmalarında İngiltere özelinde Türkiye'nin sağlık turizmine yönelik fırsatlarının neler olduğuna yönelik betimsel bir analiz yapmışlardır. Çalışmada Türkiye'nin sağlık turizminden yeterli faydayı elde edebilmesi için gerekli konulara önem verilmesine yönelik vurgu yapılmıştır.

Bağcı vd. (2020), çalışmalarında Covid-19'un sağlık turizmi üzerindeki olası etkilerini ele almışlardır. Çalışmada Covid-19 tedavi sürecinin Türkiye'nin ekonomisine olumlu etki yaratacağına yönelik değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bostan ve Aydın (2021), yaptıkları çalışmalarında bölgesel kalkınma ajanlarının Türkiye'nin sağlık turizmi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada kalkınma ajanslarının sağlık turizmi için verdikleri destekler bölge planları bazında ele alınmış, turizm ve sağlık turizminin gelişimine verdikleri değer ortaya koyulmuştur.

Hadian vd. (2021), İran'da sağlık turizminin bir türü olan medikal turizmin güçlü ve zayıf yönleri çeşitli araştırma teknikleri kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada İran'ın medikal turizmi için iyi bir potansiyele sahip olduğu fakat teknoloji ve teknik alt yapı eksikliğinden dolayı zorluklarla karşı karşıya olduğuna yönelik vurgu yapılmıştır.

Yılmaz ve Yılmaz (2022), çalışmalarında sağlık turizmi alanında hizmetlere ulaşımı kolay hale getiren, sağlık hizmeti sunucuları ve almak isteyen kişiler arasında aracı rolü üstlenen web sitelerini betimsel bir şekilde incelemişlerdir. Elde edilen bulgularda, sağlık turizmine yönelik web sitelerinde genel bilgilerden doktor, hizmet, finansal gibi her türlü bilginin yer aldığı ve bu web sitelerin başka uygulamalardan da destek gördüğü tespit edilmiştir.

Çıtak ve Keklik (2022), çalışmalarında Covid-19 pandemisinin sağlık turizmine yönelik etkisini nitel bir araştırma ile incelemişlerdir. Araştırmada katılımcı görüşlerine yer verilerek Covid-19'un sağlık turizmine yönelik olumlu ve olumsuz etkilerinin neler olduğu tespit edilmiştir.

Kuşat ve Esen (2022), çalışmalarında sağlık turizminde Türkiye'nin rekabet gücü belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi hesaplama yöntemi kullanılmıştır. Sonuçta Türkiye'nin sağlık turizmi alanında rekabet gücünün yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Borek vd. (2023), çalışmalarında sağlık turizminin tıbbi, hukuki ve organizasyonel yönleri ele alınmıştır. Çalışmada medikal turizmde tıbbi, hukuki ve organizasyonel açıdan yeniliklerin olduğuna yönelik vurgu yapılmıştır.

Ayat ve Şerifi (2024), İran için sağlık turizminin gelişimini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik bir nicel ve nitel bir çalışma yapmışlardır. Çalışma bulguları açık, merkezi ve seçici kodlama olarak üç seviyede kategorize edilmiştir. Ayrıca bulgular 144 temel temanın tanımlanmasını ortaya çıkarmıştır. Bunlar; ekonomik, altyapı, organizasyonel ve yasal, kültürel faktörler dahil olmak üzere beş temel stratejik alana ayrılarak değerlendirmeler yapılmıştır.

2. TURİZM VE SAĞLIK TURİZMİNE YÖNELİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Turizm ve Turist Kavramları

Turizm kavramının geçmişine bakıldığında yeni bir kavram olmadığı görülmektedir. İnsanlar gerek ekonomi, gerek dini ve gerekse de ticari amaçlı olarak başka yerlere gitmek için seyahat etmişlerdir.

İklimsel değişiklikler nedeniyle görülen farklı doğa güzellikleri neticesinde insanlar farklı bölgeleri gezmek istemektedirler. Günümüz dünyasında sanayi, ticaret ve ulaşımın gelişim göstermesiyle beraber insanların geçici olarak buldukları yerden başka yerlere seyahat edip buralarda kaldıkları görülmektedir. Bu ise literatürde “turizm” olarak nitelendirilmektedir. Turizm kavramının ilk tanımı 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Artan iklim değişikliği ve dinlenme gereksiniminden ortaya çıkan, doğa ve sanat güzelliklerini tanıma, keşfetme arzusuyla beraber gelişme gösteren sanayi, ticaret ve ulaşım imkânlarıyla birlikte milletlerin ve toplulukların birbirlerini tanıma arzusunun ortaya çıktığı modern olay, turizm olarak tanımlanmaktadır (Kozak, 2012: 5).

Yapılan tanımlardan biri de turizmin genellikle sürekli yaşanılan yer dışında tüketici kesim olarak; dinlenme, eğlenme, tatil gibi gereksinimlerini gidermek için gerçekleştirdikleri seyahat ve geçici konaklama hareketleri olduğu ifade edilmektedir (Yıldız, 2011: 55).

Bakıldığında bireylerin turizm faaliyetlerini gerçekleştirmesinin temelinde bir istek bulunmaktadır. Dinlenme, farklı yerleri kültürleri keşfetme isteği, farklı insanlarla tanışma, iletişim kurma isteği gibi bireyleri turizm faaliyetine sürükleyen arzular olarak sıralanabilmektedir.

Turizm kendi içinde birçok özellik barındırmaktadır. Sadece sosyal amaçlı değil turizmin aynı zamanda kültürel ve ekonomik olarak da birçok özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir. Yapılan birkaç turizm tanımlarından yola çıkılarak turizmin sahip olduğu karakteristik özellikler şu şekilde sıralanmaktadır (Olalı, 1998: 21):

- Turizm, kişilerin farklı amaçlarla kısa bir süreliğine seyahat ve konaklamalarını kapsamaktadır.
- Kişilerin ikamet ettikleri yer dışında başka yerlere gerçekleştirdikleri geçici konaklama ve seyahatleri içermektedir.
- Liberal bir ortam içerisinde yapılan etkinlikler bütünüdür.
- Turizm sadece sosyal bir olay değildir. Turizm aynı zamanda bir endüstridir
- Turizm, kişilerin bireysel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatleri de içermektedir.

Turizm özelliklerine değindikten sonra turizm hareketine katılım göstererek bu hareketi yönlendiren kişinin de tanımlanması ve özelliklerinin neler olduğunun ele alınması

gerekmektedir. Birçok tanımı yapılan turist kavramı ise şu şekilde ifade edilmektedir: Turizmin başkahramanı olarak gösterilen turist, belli bir süre için seyahatler gerçekleştiren, seyahat ettiği yerde minimum bir gece kalabilen, zamanı ve bütçesi kısıtlı olan, rahatına ve konforuna önem veren bir insan olarak değerlendirilmektedir (Özgül, 2014: 4).

Yapılan tanımdan hareketle turist, yolculukları sırasında maddi kazanç sağlamayı düşünmeyen, turizm hareketine yön veren, turizm etkinliklerini yönlendiren, maceraperest olmayan, yapmış oldukları seyahatlerden mutlu bir şekilde dönmeyi arzulayan özelliklere sahip olduğu belirtilebilmektedir.

2.2. Turizm Çeşitleri

Günümüzde her alanda olduğu gibi turizm sektörü de birçok çeşitli dallara ayrılmıştır. Kişilerin talep ve arzularının farklı olmasından kaynaklanan temel turizm çeşitleri şu şekilde açıklanmaktadır:

- *Kültür Turizmi*: Genellikle kişilerin seyahat ettikleri sırada bulunduğu yerin kültürünü, geçmişini araştırarak gittikleri yere yönelik bilgi sahibi olmak, o yeri tanımak ve öğrenmek adına yaptığı ziyaretler kültür turizmi kapsamında değerlendirilmektedir. Ziyaret amacıyla gittikleri yerdeki, eski sanat eserlerini, müzeleri ve tarihi yapıları araştıran, değişik kültürleri tanımak isteyen kişilerin, bilgilerini ve genel kültürlerini artırmak için yaptıkları seyahatlerin hepsi, kültür turizmini içermektedir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005: 101).

- *Av Turizmi*: Av turizmi, belli olgunluk seviyesine erişmiş hayvanların, belli adette, belli bir zaman dilimi içerisinde, doğaya zarar vermeden gerçekleştirilen avlanma faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Av turizminin, avlanmak amacıyla yolculuk eden kişilere özgü alternatifler sunduğu belirtilmektedir. Belirli bölgelerde av turizmi amacıyla avlanan hayvanlar yetiştirilerek doğaya salınmakta ve bu hayvanlar üzerinden av turizminin gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Kolcu, 2023: 30).

- *Gençlik Turizmi*: Bu turizm, 15-24 yaş aralığındaki bireylerin aileleri olmadan gerçekleştirdikleri faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Bu yaş aralığındaki genç bireyler, diğer yaş gruplarına nazaran daha fazla turizm hareketlerine katılmaktadırlar. Yaşlarından dolayı maceraya düşkün ve sorumluluk duygularının az olması ile beraber gittikleri destinasyonda konfor aramazlar. Bu yüzden memnun edilebilmeleri daha kolay gerçekleşmektedir. Bu unsurlar da genç insanların turizm faaliyetlerine katılmalarını diğer yaş gruplarına göre pozitif bir şekilde etkilediği belirtilmektedir (Değişgel ve Bingöl, 2018: 381).

- *Yayla Turizmi*: Yaylaların kendine has yapısı, kişilerin tahrip edilmemiş, özelliğini kaybetmemiş doğa ortamında vakit geçirme isteği “yayla turizmi” kavramını olarak değerlendirilmektedir (Sezer ve Kılıç, 2015: 8-9).

- *İnanç Turizmi*: İnsanların dini görevlerini yerine getirmek için gerçekleştirdikleri seyahatler “inanç turizmi” olarak ifade edilmektedir (Bilgir, 2021: 6).

- *Kış Turizmi*: Temelinde kayak sporunun yer aldığı, karlı, eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklama ve başka hizmetlerden faydalanmayı sağlayan turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Özbay, 2018: 204).

- *Eğitim Turizmi*: Yeni bir bilgi, beceri, dil ya da farklı faaliyetlerin ortak konusu olan bilgi edinme ya da öğrenme ile alakalı örgün eğitimi devam ettirmeye yönelik yapılan turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Heydarov ve Gülmez, 2021: 265).

2.3. Sağlık Turizmi ve Çeşitleri

Sağlık turizmi kavramını tanımlamadan önce sağlık kavramını ele almak gerekmektedir. Sağlık kavramı kişiden kişiye çeşitlilik gösterdiği için tanımlanması da

değişiklik göstermektedir. Sağlık kavramı ile ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklarda en genel kabul görmüş evrensel tanım 1948 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından ele alınmıştır. Dünya Sağlık Örgütüne göre sağlık; yalnızca hastalık ve sakatlık durumunun olmayışı değil, aynı zamanda bireyin hem beden hem de ruh ve sosyal açıdan tam bir iyilik halinin içerisinde olması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2014: 1).

Sağlık turizmi ise bireylerin yaşadıkları yer dışındaki yerlere tıbbi nedenlerle seyahatte bulunmaları olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile sağlık turizmi, sürekli iyiliğe ya da bir terapiye erişebilmek için uygulanmaktadır (Altın vd. 2012: 1004). Connel'e (2011) göre sağlık ve sağlık hizmetlerinin uluslararası ticarete konu olarak değerlendirilmesi, yani sağlık turizmi, yeni bir kavram değildir. Elit sağlık turizmi yüzyıllardır hep yer almıştır. Fakat son 15-20 yıl içerisinde sağlık turizminin yönü değişiklik göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerde zengin insanların gelişmiş ülkelere seyahat ederek sağlık hizmeti alma eğilimi söz konusuysen, son dönemlerde bu eğilimin yönü elit sınıftan orta sınıfa doğru kayma göstermiştir (Yıldırım, 2018: 1).

Yapılan tanımlardan yola çıkarak sağlık turizmi adından da anlaşılacağı üzere sağlık ve turizmin bir arada değerlendirildiği iktisadi bir faaliyet olarak değerlendirilebilmektedir.

Bakıldığında sağlık turizminin, insanlığın ilk varoluşundan bu yana uygulanan bir olgu olduğu kabul edilse de son dönemlerde bu kadar popüler hale gelmesinde birçok faktörün etkisi olduğu belirtilmektedir. Bu faktörler içerisinde küreselleşme hareketleri, teknolojik gelişmeler, hız, ülkelerin sağlık hizmeti sistemlerinde görülen problemler, tüketici bilinci, yeni pazar arayışları gibi dinamikler olarak sıralanabilmektedir. Bu faktörlerin neticesinde sağlık turizmi hızlı bir şekilde gelişme ve büyüme göstermiştir. Dolayısıyla sağlık turizmi kavramı için hem tedavi ve sağlıklı hayat hem de tatil etmenlerini kapsayan bir alan olarak değerlendirmenin doğru olacağı savunulmaktadır (Yıldırım ve Altunkaya, 2006: 121).

a. Sağlık Turizmi Çeşitleri

Turizm, değişken bir yapı içerdiğinden birden çok kola ayrılmıştır. Bununla beraber sağlık turizmi de kendi içerisinde farklı kollara ayrılmıştır.

Sağlık turizmi çeşitleri temelde termal turizm/kaplıca turizmi, tedavi edici sağlık turizmi/sağlık turizmi, kaplıca, yaşlı ve engelli turizmi, uzun yaşam köyleri olarak ele alınmaktadır. Ayrıca sağlık turizmi türleri, kullanılan sağlık hizmetlerinin türüne göre "Koruyucu hizmetler, tedavi edici hizmetler ve rehabilite edici hizmetler" şeklinde de sınıflandırılabilir. Bu kategori aşağıda verilmiştir (Yalçın, 2013: 24).

Tablo 1: Sağlık Turizmi Hizmetleri

Koruyucu Hizmetler	Tedavi Edici Hizmetler	Rehabilitasyon Hizmetleri
Bakım(Wellness)	Tıbbi (Bakım)	Onarım
Beslenme	Tanı	İleri yaş
Dinlenme	Göz	Engelli
Bedensel Aktiviteler	Diş	Bağımlılık
Zihinsel Aktiviteler	Estetik	Diyaliz
Ruhsal Aktiviteler	Kanser	

Ekoturizm	Organ nakli	
SPA	Kalp damar	
Tanımlayıcı Uygulamalar(Masaj, bitkisel kürler vs)	Tüp bebek	
	Fizik tedavi	
	Medikal SPA	

Kaynak: (Yalçın, 2013: 24).

Tablo 1’de sağlık turizmi hizmetlerinin kapsamı detaylı bir şekilde gösterilmektedir. Sağlık turizmi sınıflandırması yapılırken Sağlık Bakanlığı temel olarak alınmıştır. Hizmetlerin içeriği koruyucu, tedavi-rehabilitasyon edici sağlık hizmetleri şeklinde ayrılmıştır. Ayrıca sağlık turizminin medikal ve wellness turizmi olarak ikiye ayıran çalışmaların literatürde mevcut olduğu belirtilmektedir. Medikal turizm, genellikle tedavi edici uygulamalarda; wellness turizmi koruyucu sağlık hizmetlerinde; yaşlı ve engelli turizmi ise rehabilitasyon (iyileştirme) hizmetlerinde ele alınmıştır (Yalçın, 2013: 24).

Medikal Turizm: Medikal ve sağlık turizmi birbirinden farklı kavramlardır. Medikal turizmi tıbbi kaynaklara dayanırken, sağlık turizmi daha genel bir kavramı ifade etmektedir (Jiang vd. 2022: 3). Medikal turizm, kişinin sağlığını tıbbi müdahale aracılığıyla tedavi etmek için yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Chaulagain vd. 2021: 3). Tıbbi turizm şeklinde de ifade edilen medikal turizm, kardiyoloji, ortopedik ameliyatlar, diyaliz, onkoloji, estetik, tüp bebek tedavi, organ nakli gibi ileri tedavi gruplarını içermektedir (Zengingönül vd. 2012: 12-13).

Termal Turizm: Yararlı mineralleri kapsayan şifalı su, çamur ve buharların doğal metotlardan belirli sıcaklığa ulaşarak yeryüzüne çıkmasıyla gerçekleştirilen bir turizm türü olarak ifade edilmektedir (Çetin, 2011: 901). Farklı türdeki hastalıkların tedavisinde kullanılan termal su kaynakları geçmişten günümüze hala kullanılmaktadır. Hem sağlık turizmi açısından hem de ülke ekonomisine katkısı açısından ülkeler için kayda değer bir öneme sahiptir.

Yaşlı ve Engelli Turizmi: Genellikle altmış beş yaş ve üzeri, birçok kronik hastalığı olan, başkalarının bakım ve yardımına gereksinim duyan kişilerin sosyal tesislerde tedavi edilmesi bu turizm içinde ele alınmaktadır (Kördeve, 2016: 54).

b. Sağlık Turizminin Faydaları

Sağlamış olduğu olanaklar sayesinde dünyanın genelinde sağlık turizmine yönelik ilgi gittikçe artmış ve büyük bir sektör haline gelmiştir. Birden çok sektörü içinde barındırdığından dolayı hem bireysel hem de ülkeler açısından faydaları bulunmaktadır. Bu faydalardan bazıları ise şu şekilde sıralanmaktadır (Sungur ve Özer, 2012: 72-73; Karakoç, 2017: 9):

- Ülkeler arası ilişkilerin güçlenmesine yardımcı olmaktadır.
- Küresel pazarda tıbbi ticaret gücünün artmasını sağlamaktadır.
- Özel ve kamu sektörünün bir arada çalışmasına imkân sunmaktadır.
- Rekabet avantajı sağlamaktadır.
- Kültürel ve sosyal deneyimlerin paylaşılmasına yardımcı olmaktadır.
- Ülkeler arası bilgi ve teknoloji transferi sağlamaktadır.
- Ülke içinde veya dışında stratejik ortaklıkların oluşmasına zemin hazırlar.

- Turistlerden elde edilen gelir ülkelerin ekonomik refah seviyesinin artmasını sağlar.
- Yabancı hastalara sunulan kaliteli hizmetlerden dolayı kendi vatandaşlarının da bu kaliteli hizmetten yararlanmasını sağlar.
- İnsanların zihinsel ve bedensel yorgunluklarının giderilmesine yardımcı olmaktadır.
- Çeşitli hastalıkların tedavi edilmesini sağlamaktadır.
- Kişilere hem tedavi hem de tatil imkânı oluşturmaktadır.

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİNİN YERİ

Son yıllarda dünya çapında iktisadi temelli politikaların uygulanması ile sağlık sektörü; sosyal, kültürel, ticari ve politik bakımdan üzerinde en çok durulan uluslararası pazar içerisinde yerini almıştır. Sağlık sektörü serbest piyasa ekonomisinde getiri oranı yüksek olan hizmetlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Aslanova, 2013: 131). Sağlık amacıyla ortaya çıkan sağlık turizmi ülkelerin getiri kaynağı olduğundan dolayı ülkeler arasında bir yarışa dönüşmeye başlamıştır.

Sağlık turizmi piyasasında gerçekleştirilen harcamalar Avrupa'da 3,5 milyar Euro seviyesinde iken ABD'de yaklaşık olarak 5,5 milyar dolar düzeyinde olduğu belirtilmektedir. Sağlık turizmi sektöründe özellikle Orta Doğu, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa olmak üzere üç önemli merkezde yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. Destinasyonların genel dağılımı ele alındığında ise Avrupa'dan en çok Hindistan, Malezya ve Tayland'a tedavi olmak amacıyla seyahatlerin gerçekleştiği ifade edilmektedir (Can, 2019: 35).

Dünyadaki ülkelerin birçoğu, sağlık turizmi potansiyelinden etkin ve verimli bir biçimde faydalanmak adına rekabet etmeye başlamışlardır. Bu amaçla insanlar dünyanın farklı bölgelerine hem tedavi olmak hem de tatil yapmak için çeşitli destinasyonları tercih edebilmektedirler. Medikal turizm için gidilen yerler Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Medikal Turizm Olarak En Çok Tercih Edilen Ülkeler

Asya/Orta Doğu	Amerika	Avrupa	Afrika
Hindistan	Kanada	Almanya	Kuzey Afrika
Çin	Arjantin	Belçika	Tunus
Ürdün	Kolombiya	Macaristan	
Singapur	Ekvator	Portekiz	
Malezya	Küba	Çekya	
Singapur	Amerika	Polonya	
Filipinler	Meksika	Litvanya	
Kuzey Kore	Jamaika	Romanya	
Türkiye	Brezilya	İspanya	
Tayvan		Rusya	

Birleşik Arap Emirlikleri		Letonya	
İsrail		İtalya	

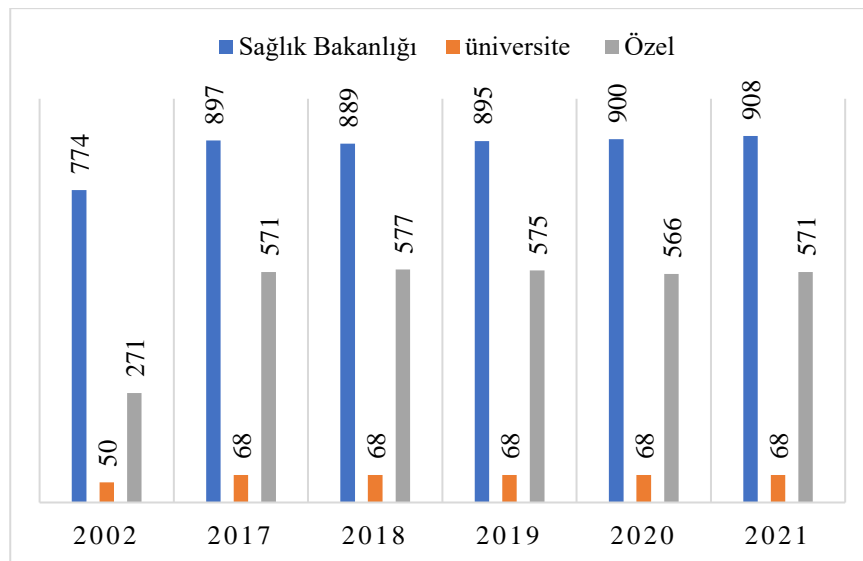
Kaynak: (Bayar, 2019: 7).

Turizm sektörü diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye ekonomisi için de önemli bir sektör ve gelir kaynağıdır. Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi yapısı, sahil kenarlarında yer alan kıyı şeritleri, plajlar, tarihi yapılar ülkemize gelen turist sayısının artmasında temel etkenler olarak gösterilebilir. Ayrıca sahip olduğu doğal güzellikleri, iklimi ve alternatif turizm çeşitleri ile turizm bakımından Türkiye gözde ülkelerden biridir.

Türkiye'de sağlık turizminin mevcut duruma bakılacak olursa 1980'den bu zamana turizm alanında gelişmeler kaydetmiştir. O dönemden itibaren turizm, Türkiye ekonomisinin en önemli alt sektörlerden biri olarak anılmıştır. Bu gelişmenin finansal, sosyal ve kültürel etkilerinin ciddi boyutlara ulaştığı belirtilmektedir. Türkiye turizminin canlanmasının başlangıcı olarak görülen 1983 yılından bu yana gerek turizm gelirlerinde gerekse turist sayısında kayda değer bir artışın olduğu söylenmektedir (Türkiye Sağlık Vakfı Raporu, 2010: 6).

2002 yılının son dönemlerinden itibaren sağlık hizmetlerinin sunumunun daha etkili, verimli ve herkesçe ulaşılabilir hale getirilmesi için 58., 59. ve 60. hükümetler tarafından uygulamaya konulan "Sağlıkta Dönüşüm Programı (SDP)" kapsamında çeşitli değişiklikler ve yeni uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Sağlıkta Dönüşüm Programı hem temel sağlık göstergeleri üzerinde pozitif bir etki meydana getirmiş hem de kişilerin sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranının artmasına katkı sağlamıştır. 2007 yılı itibarıyla 60. Hükümetin kurulmasıyla beraber beş yıllık tecrübe ışığında SDP'ye üç yeni başlık ilave edilmiştir. Bunlar ise, sağlık turizmi ve turizm sağlık uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır (Türkiye Sağlık Vakfı Raporu, 2010: 49).

Türkiye'nin sağlık hizmetleri piyasası Sağlıkta Dönüşüm Programı (SDP) ile yeni bir sürece başlamıştır. SDP ile getirilen yenilikler sonucunda Türkiye'de özel ve kamu sağlık kuruluşlarının sayısında bir artış yaşanmış ve bu durum Türkiye'yi sağlık hizmetlerini küresel pazarda rekabet edebilecek düzeye getirmiştir. 2002-2021 yılı arasındaki dönemde Türkiye'deki özel sağlık kuruluşlarının sayısı Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1: Yıl ve Sektöre Göre Hastane Sayısı

Kaynak: (Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023(Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistiği 2021 Yıllık Kitabından yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.)

Şekil 1’de 2002-2021 dönemi sektörlere göre hastane sayısını göstermektedir. Söz konusu dönem ele alındığında özel hastanelerin her geçen gün artmaya devam ettiği görülmektedir.

2010-2014 dönemini kapsayan stratejik bir eylem planında, 2023 yılı için bir sağlık vizyonu ve Türkiye’yi sağlık alanında ve sağlık turizminde lider hale getirmek hedeflenmiştir (Aydın vd. 2011: 3). Dünyanın her yerinde önemli hale gelen sağlık turizminde Türkiye’nin rekabet gücü ve payının artması için Türkiye Turizm Stratejisi 2006-2023 Eylem Planı temel kararları kapsamında Truva, Phrygia ve Afrodiasias Kültür ve Turizm Koruma Alanlarına alınması ana karar olarak belirlenmiş ve her birinin ayrı ayrı bölgesel destinasyon olarak geliştirmek amaçlanmıştır (Tütüncü vd. 2011: 91).

10. Kalkınma Planı (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015) kapsamında hazırlanan Sağlık Turizmi Geliştirme Programı’nda belirlenmiş olan sağlık turizmine yönelik hedefler ise şu şekildedir:

- Termal turizm yatak sayısının 100.000’e ulaşmasını sağlamak,
- 3 milyar dolar termal turizmden gelir elde etmek,
- Medikal turizmde dünyada ilk beşte yer almak,
- 5.6 milyar dolar medikal turizmde gelir elde etmek,
- Yaşlı turizmden 750 milyon dolar gelir elde etmek,
- Yaşlı turizm için Türkiye’ye 150.000 yabancı turistin gelmesini sağlamaktır.

11. Kalkınma Planı (2019-2023) özellikle sağlık turizmine odaklanarak Türkiye’nin sağlık turizmi pazarındaki potansiyelini vurgulamayı amaçlamaktadır. Plan aynı zamanda daha fazla gelir getiren turizm türleri (gastronomi, golf, sağlık, gemi turları, düğünler, ibadet, konferanslar, alışveriş) gözetilerek turizm hizmetlerinin çeşitliliğini ve kalitesini artırmayı hedeflemektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

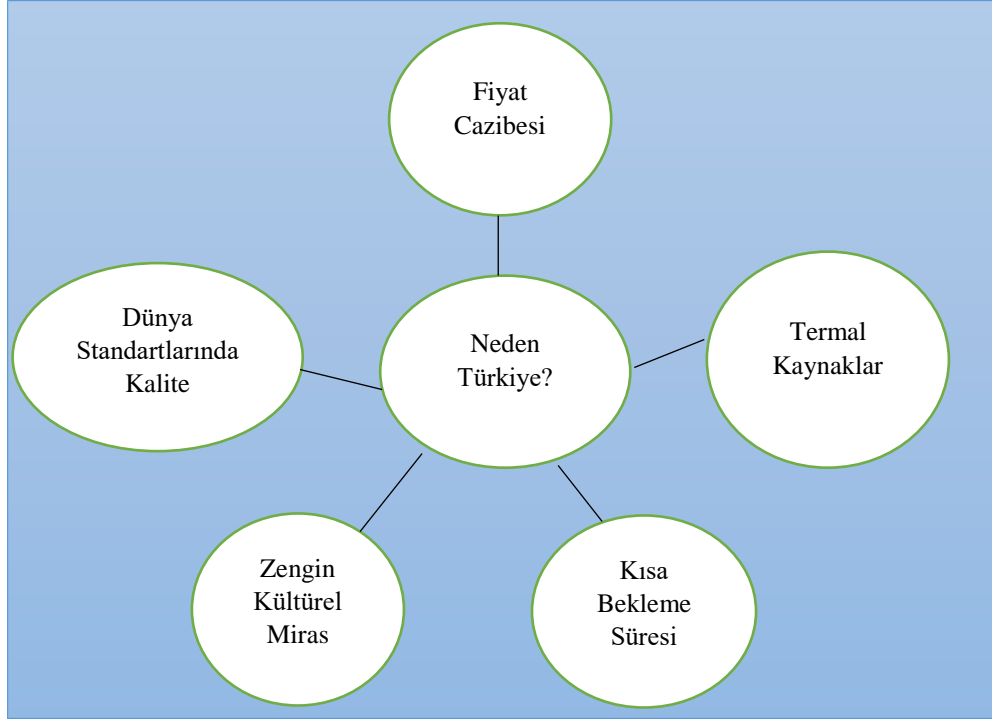
Türkiye’nin 2023 yılında sağlık turizmine yönelik beklentisi, 2 milyon uluslararası hasta ve 20 milyar dolara ulaşmaktır. Türkiye’nin sahip olduğu imkânları değerlendirildiğinde bu hedeflere erişebilmenin zor olmadığı vurgulanmaktadır. Güçlü bir turizm altyapısına sahip olması, şifalı su kaynaklarına sahip olması, iki kıta arasında yer alması, coğrafi konum ve sağlık turizminde markalaşmaya yönelik özel ve kamu sektörünün verdiği önem, avantajlı olduğumuz alanlar olarak değerlendirilmektedir (Bayar, 2019: 26).

Turizm piyasasında dünyada önemli bir konumda olan Türkiye, farklı tüketici tercihlerine cevap verebilmek ve ekonomiye faydalar sağlamak amacıyla sağlık turizmine gün geçtikçe daha fazla önem vermektedir. Her bütçeye göre seçenekleri, kalifiye personelleri ve kaliteli hizmet şartları gibi avantajlarının yanı sıra diğer önemli noktaları da aşağıda sıralanmıştır (Tengilimioğlu, 2005: 90):

- Sağlık hizmetlerinin uygun fiyatlı olması,
- Ülkemizdeki sağlık hizmeti veren kuruluşlarının yeterli kapasitede olması ve sağlık personellerinin iyi yetişmiş olması,
- Türkiye’nin coğrafi konumundan dolayı, ülkemizde Asya, Avrupa ve Arap ülkelerinden gelen kişilerin ulaşımının kolay olması,
- Türkiye’de insan gücünün yabancı dil bilmesi konusuna önem verilmesi,
- Ülkemizde kaplıca ve termal tesislerin olması,

• Türkiye’de göz ameliyatları, tüp bebek, saç ekimi vb. tedavilerin önemli merkezlerde verilmesidir.

Sağlık Bakanlığı bu avantajların yanı sıra “Sağlık Turizminde Neden Türkiye?” sorusunun ele alındığı rapor şu şekilde gösterilmektedir.

Şekil 2: Türkiye’nin Rekabet Edebilirlik Planı Sağlık Turizmi Unsurları

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı (2012) Türkiye Medikal Turizmi Değerlendirme Raporu)

Şekil 2’de görüldüğü üzere Türkiye sahip olduğu coğrafi özellikler, sunmuş olduğu avantajlar sayesinde dünya sağlık turizmi sektöründe önemli bir yere sahiptir. Türkiye turizm sektöründe sahip olduğu avantajları etkili ve verimli bir biçimde kullandığında turist sayısında bir artışın olacağı beklenmektedir. Bu artışın ise ülke ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. TÜRKİYE’DE SAĞLIK TURİZMİNİN EKONOMİYE ETKİLERİ

Türkiye sağlık turizmi konusunda büyük atılımlar yapmıştır. Sağlık turizmi olanaklarını iyileştirmiş ve gerek hasta sayısı gerekse sağlanan gelir açısından ciddi ilerlemeler kaydetmiştir (Aksu ve Bayar, 2019: 138). Covid-19 salgınından önce 2019 itibarıyla gelişmiş altyapısı, tıbbi sistemleri, önemli jeotermal kaynaklara sahip tıbbi tesisleri, tarihi ve doğal güzellikleri ve zenginliği ile turist sayısı bakımından dünyada 6. sırada yer almıştır. Zengin kültürel yapısı, mirası ve düşük maliyetleri sağlık turizminde de tercih edilmesini sağlamaktadır (Kabacık, 2021: 466).

Türkiye’nin mevcut coğrafi konumu, iktisadi potansiyeli, Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde yürütülen araştırmalar, politikalar, sağlık reform programları, kalkınma planları ve program geliştirmeleri, özel sağlık sektörünün kilit noktaları ve turizmin bir kısmı bu gelişmeler neticesinde dikkate alındığında, sağlık turizminin ciddiyeti ve ülke ekonomisine katkısının beklentilerin üzerinde olması muhtemel olarak görülmektedir. Türkiye’nin sağlık turizmine ilişkin bilgileri içeren tablolar aşağıda gösterilmiştir.

4.1. Sağlık Turizmi ve Milli Gelir

Bir ülkede belli bir dönemde üretimi yapılan mal ve hizmetlerin parasal değeri milli gelir olarak tanımlanmaktadır (Dinler, 2003: 307).

Turizm sektörü uluslararası ticarete yer alan hizmet faaliyetlerinin ve sanayileşmeye katkı sağlayan sektörlerin başında gelmektedir. Aynı zamanda turizm sektörü, döviz gelirlerini artırmak için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iktisadi etkinliklerini artırmaları adına özendirici yönü olan bir sektör olarak da değerlendirilmektedir (Seyidoğlu, 2015: 753). Bu süreçte bakıldığında Türkiye’de de turizm sektörü adına gelişmeler yaşanmakta bu sektörün gelişmesine yönelik çalışmalar kaydedilmektedir. Bilhassa Türkiye’nin karşılaştığı kriz süreçlerinde turizm sektörü, çok önem arz etmektedir. Döviz girişini ve yabancı sermaye girişini artırmasının yanında, milli gelire pozitif etkisi, sosyal-kültürel ve ekonomik gelişmeleri hızlandırması, ek ihracat niteliği göstermesi, bölgesel kalkındırmayı hızlandırması, doğal çevreyi güzel hale getirmesinden dolayı turizm sektörü temel kalkınma modellerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015: 628).

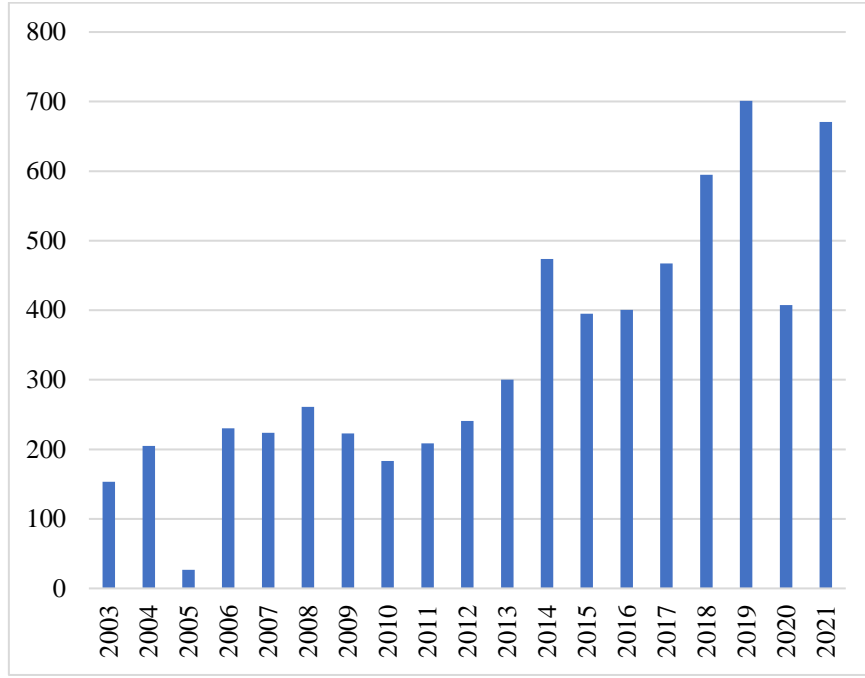
Alternatif turizm çeşitlerinden biri olan sağlık turizmi son dönemlerde Türkiye ekonomisi için de önem arz etmektedir. Tablo 3’te sağlık turizmi ve turizm gelirleri 2003-2023 dönemi için gösterilmiştir.

Tablo 3: Sağlık Turizmi ve Turizm Gelirleri

Yıl	Turizm Gelirleri (ABD doları)	Sağlık Turizmi Gelirleri (ABD doları)
2003	13.854.868	203.703
2005	20.332.112	341.181
2010	24.930.997	433.398
2015	32.492.212	638.622
2016	22.839.468	715.438
2017	27.044.542	827.331
2018	30.545.924	863.307
2019	38.930.474	1.492.438
2020	14.817.273	1.164.779
2021	30.173.587	1.726.973
2022	46.477.871	2.119.059
2023	54.315.542	2.307.130

Kaynak: (TÜİK, Turizm İstatistikleri, 2023).

Tablo 3’te görüleceği üzere 2019 yılında sağlık ve tedavi amaçlı gelen yabancı ziyaretçilerden elde edilen sağlık turizm geliri 1.492.438 bin ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca Şekil 3’te 2019’da sağlık turizmine yönelik Türkiye’de 701.046 hastanın sağlık hizmeti aldığı görülmektedir.

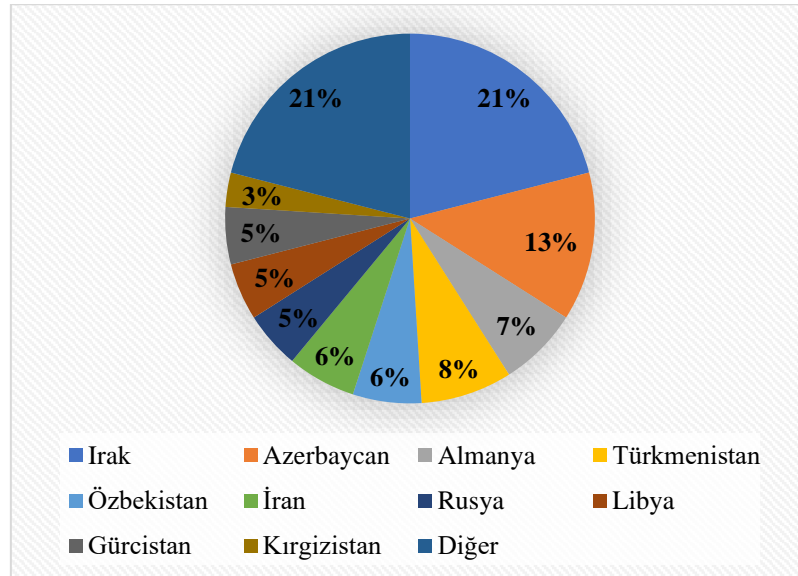

Şekil 3: Türkiye'ye Gelen Sağlık Turisti Sayısı

Kaynak: (Sağlık Turisti Sayısı, TÜİK Turizm İstatistikleri, 2023).

2020 yılında gerçekleşen Covid-19 küresel sağlık krizinden dolayı sağlık turisti sayısında ciddi bir azalma görülmektedir. Bu dönemde 407 bin 423 hastanın, sağlık hizmeti almak için Türkiye'yi tercih ettiği görülmektedir. Sağlık turizm geliri ise 2020 yılında 1.164.779 bin dolara gerilemiştir. 2022 yılına gelindiğinde toplamda 1.258.382 kişi sağlık hizmeti talebinde bulunmak için Türkiye'ye gelmiş ve bu dönemde elde edilen gelir 2.119.059 bin ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında 1.398.504 sağlık turisti sağlık hizmeti almak için Türkiye'yi tercih etmiştir. Bu dönemde toplamda elde edilen gelir ise 2.307.130 bin ABD doları olarak gerçekleşmiştir (USHAŞ, 2023).

Sağlık turistleri Türkiye'nin ekonomik hedefleri bakımından da önemlidir. Dolayısıyla bu amaçla milli gelire katkısının artış göstererek devam edeceği tahmin edilmektedir.

Şekil 4: Türkiye'ye Tedaviye Gelen Sağlık Turistlerinin Ükelere Göre Dağılımı

Kaynak: (USHAŞ, 2021).

Türkiye'ye gelen sağlık turistlerinin ülkelere göre dağılımı Şekil 4'te sunulmuştur. 2021 yılında Türkiye'ye sağlık turizmi bakımından en çok turist gelen ilk üç ülke Irak, Azerbaycan ve Türkmenistan şeklinde gerçekleşmiştir.

4.2. Sağlık Turizmi ve Döviz Kaynağı

Bir ülkenin döviz kuru oranının, turizm ve seyahatler üzerinde de etkisi olduğu belirtilmektedir. Hem tatil bölgeleri hem de turist gönderen ülke ile turist kabul eden ülkedeki fiyat değişiklikleri de turizm sektörünün iktisadi potansiyeli bakımından önem arz etmektedir (Arslan, 2018: 21). Turizm gelirlerinde artışın yerli paranın değer kaybetmesi sonucunda yaşandığı belirtilmektedir (Kandır vd. 2008: 211-237). Turizmden elde edilen gelirin geneli döviz olarak ülke ekonomisine gelmektedir. Bundan dolayı, Türkiye için var olan durumda iktisadi sorunların yaşandığı bir süreçte bilhassa Euro ve dolar cinsi döviz kurları dış ticarete dengenin sağlanması ve ülkenin alım gücünü pozitif olarak etkileyeceğinden dolayı yabancı sermaye ekonomide istikrarın devamı bakımından önemli kabul edilmektedir (Doğan ve Aslan, 2019: 410).

Turist sayısı ve döviz kurunun iktisadi büyüme üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir (Katırcıoğlu, 2009: 2741-2750). Turizm sektörünün önemli olmasındaki temel sebep, döviz girdisi ile yabancı sermaye akışını sağlıyor olması görülmektedir. Turizm sektörü nün bir çeşidi olan sağlık turizminin de amacı, sağlığın uluslararası piyasada pazarlamasını ve satışını sağlamak olarak değerlendirilmektedir. Bu sağlık hizmetinin dışa sunulmasında ise uygun fiyatlı tedavi yöntemleri ve ikili anlaşmalar ile beraber ciddi oranda ekonomik getiri sağladığı belirtilmektedir (Doğan ve Aslan, 2019: 410).

4.3. Sağlık Turizmi ve İstihdam

Ekonomide mevcut iş gücü ve sermaye stokunun geneli, fiili olarak her zaman üretime katılmıyor olabilmektedir. Üretim faktörlerinin fiili olarak üretim katılması istihdam olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım vd. 2014: 21).

İşsizlik bütün ülkelerin olduğu gibi Türkiye'nin de çözüm yolu bulmaya çalıştığı problemlerden biridir.

Alternatif turizm alanlarının ortaya çıkarılması da istihdam sorunlarının çözülmesi yönünde atılan adımlardan biri olarak değerlendirilebilmektedir. Sağlık turizmi de bu süreçte amaçların gerçekleştirildiği bir alan olarak ortaya çıkmakta ve gelişme göstermektedir.

Bu amaçla turizm sektörünün üç yönlü bir istihdam oluşturarak ekonomiye etkinlik sağlayacağı öngörülmektedir:

- Doğrudan istihdamın kapsamını; yeme-içme, konaklama, seyahat acenteleri ve tur operatörleri, ulaştırma işletmeleri gibi işletmelerdeki istihdam oluşturmaktadır.
- Dolaylı istihdamın kapsamını; turizm sektörünün gereksinim duyduğu mal ve hizmetleri veren, yani turizm sektörünü beslemeleri neticesinde meydana gelen istihdamdır. Tarım, inşaat, imalat ve hizmet sektörlerinde turizmin gelişim göstermesi ile sağlanan istihdam bu grupta değerlendirilmektedir.
- Uyarılmış istihdamın kapsamını; doğrudan ve dolaylı istihdam ile elde edilen gelirlerin harcanması ile beraber ekonomide ortaya çıkarılan ek istihdam oluşturmaktadır.

Sağlık turizmi de istihdamın bu üç etkisini de kapsayan alternatif turizm alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir (Özden, 2017: 60).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sağlık turizmi, kişilerin tatil maksadıyla seyahat ettikleri yerlerde sağlık hizmeti alması, sağlığını koruma amaçlı faaliyetlerde bulunması olarak tanımlanabilmektedir.

Alternatif turizm çeşitlerinden biri olan sağlık turizmi, küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle ülkeler için önemli bir sektör haline gelmiş ve sağlık hizmetlerinde çeşitliliğin artmasını sağlamıştır. Türkiye’de bu ülkelerden biridir. Özellikle Sağlıkta Dönüşüm Programı ile sağlık hizmet kalitesi artmış ve sağlık turizmi alanında rekabetçi bir yapı kazanmaya başlamıştır.

Türkiye’nin sahip olduğu coğrafik yapısı, sağlık hizmetlerinde kalite ve verimin artması, sağlık kurumları sayısında yaşanan artışlar ve sağlık hizmetlerinin diğer ülkelere kıyasla daha uygun olması sağlık turizminin gelişimini hızlandırmış ve ülkemize tedavi amaçlı gelen turist sayısının artmasını sağlamıştır. Tüm bu süreç ise ülkemizde sağlık turizmini önemli bir pozisyona getirmiştir (Sungur, 2012: 78).

Türkiye’nin dünya sağlık turizmi sektöründe diğer ülkelerle daha fazla rekabet edebilecek konuma gelebilmesi için, pazarlama stratejilerine ve ulusal-uluslararası tanıtımlara daha fazla önem vermesi, kamu-özel sektörün birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Sağlık turizminin gelişmesine yönelik yatırımların artırılması gerekmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarın makaleye katkısı %100’dir.

Çıkar Beyanı

Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksu, A. & Bayar, K. (2019). Development of Health Tourism in Turkey: SWOT Analysis of Antalya Province. *Journal of Tourism Management Research*, 6, 134-154.
- Altın, U., Bektaş, G., Antep, Z. & İrbani, A. (2012). Sağlık Turizmi ve Uluslararası Hastalar İçin Türkiye Pazarı. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 157-163.
- Arslan, E. (2018). *Sağlık Turizminde Türkiye'nin Son 5 Yılda Dünya Ülkeleri İçindeki Konumu ve Gelişmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Aslanova, K. (2013). Türkiye’de Sağlık Turizmi ve Sağlık Turizmi Hukuku. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 129-145.

- Ayat, M. & Sharifi, M. (2024). Identification and Evaluation of Strategic Factors Affecting the Development of Health Tourism: A Mixed Approach. *Strategic Management Studies*, doi:10.22034/SMSJ.2023.391355.1825
- Aydın, D. & Şeker, S. (2011). Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Uygulama Rehberi, <http://www.saglik.gov.tr/SaglikTurizmi/dosya/1-74694/h/rehber-uygulama.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Bağcı, E., Uzun, C. & Bostan, A. (2020). Covid-19 and Health Tourism. *Journal of Awareness*, 5(3), 331-348.
- Bayar, K. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizminin Önemi ve Gelişimi Antalya Yöresi Araştırması*. Akdeniz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Bilgiri, B. (2021). *Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Borek, D., Bugajska, M. & Raniszewski, S. (2023). Innovative Trends in Health Tourism: Medical, Legal and Organizational Aspects, <http://dx.doi.org/10.29119/1641-3466.2023.172.2>
- Bostan, A. & Aydın, A. (2021). Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sağlık Turizmin Gelişmesindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Aydın Adnan Menderes University Journal of Travel and Tourism Research*, 21-46.
- Bozgeyik, Y. & Yoloğlu, Y. (2015). Türkiye’de Turizm Gelirleri İle GSYH Arasındaki İlişki: 2002-2014 Dönemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 627-640.
- Can, B. (2019). *Türkiye ve Dünyada Sağlık Turizmi ve Hastaların Türkiye’yi Tercih Etme Nedenleri: Özel Bir Hastane Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Chaulagain, S., Farboudi, M. & Fu, X. (2021). Americans' Intention to Visit Cuba as A Medical Tourism Destination: A Destination and Country Image Perspective. *Tourism Management Perspectives*, 40, 1-15.
- Çetin, T. (2011). Termal Turizm Potansiyeli Açısından Kozaklı (Nevşehir) Kaplıcaları. *Turkish Studies*, 6(1), 899-924.
- Çıtak, G. & Keklik, B. (2022). Covid-19 Pandemisinin Sağlık Turizmine Etkisinin Nitel Bir Araştırma ile İncelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 9(2), 161-172.
- Değişgel, S. & Bingöl, Z. (2018). Şanlıurfa İlinin Gençlik Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 377-390.
- Dinler, Z. (2003). *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Doğan, B. & Aslan, A. (2019). Türkiye’de Sağlık Turizminin Mevcut Durumu ve Ülke Ekonomisine Katkıları. *Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(18), 391-420.
- Gündüz, F. F., Gündüz, S. & Yavuz, H. B. (2019). Türkiye'nin Sağlık Turizmi Talebini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Çekim Modeli Yaklaşımı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 717-740.
- Hadian, M., Jabbari, A., Hossein, S. & Sheikhbardsiri, H. (2021). Medical Tourism Development: A Systematic Review of Economic Aspects, *International Journal of Healthcare Management*, <https://doi.org/10.1080/20479700.2019.1677977>
- Heydarov, M. S. & Gülmez, M. (2021). Alternatif Turizm Kapsamında Eğitim Turizmi: Akdeniz Üniversitesi’nde Bir Uygulama. *Verimlilik Dergisi*, 3, 263-275.
- Jiang, J., Wu, H. & Song, Y. (2022). Diversified Demand for Health Tourism Matters: from a Perspective of The Intra-Industry Trade. *Social Science & Medicine*, 293, 1-10.
- Kabacık, M. (2021). Covid 19 Pandemisinin Türkiye Sağlık Turizmine Etkileri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5, 464-476.

- Kandır, S. Y., Karadeniz, E., Özmen, M. & Önal, Y. B. (2008). Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 211-237.
- Karakoç, S. (2017). *Küresel Dünyada Sağlık Turizminin Önemi ve Türkiye'nin Durumu*. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Katırcıoğlu, S. (2009). Tourism, Trade and Growth: The Case of Cyprus. *Applied Economics, Taylor and Francis Journals*, 41(21), 2741-2750.
- Kızılırmak, İ. & Kurtuldu, H. (2005). Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 100-120.
- Kolcu, B. (2023). *Türkiye'de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Kozak, N. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde Yayımlanan Hakem Denetimli Makalelerin Bibliyometrik Profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 734-756.
- Kördeve, M. K. (2016). Sağlık Turizmine Genel Bir Bakış ve Türkiye'nin Sağlık Turizmindeki Yeri, *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 2(1), 51-61.
- Kuşat, N. & Esen, E. (2022). Sağlık Turizmi Perspektifinden Türk Sağlık Sektörü Rekabet Gücü. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 38-50.
- Olalı, H. (1988). *Turizm Dersleri*. İzmir: İstiklal Matbaası.
- Özbay, G. (2018). Alternatif Turizm Politikaları İçerisinde Kış Turizmi: Türkiye'ye Yönelik Swot Analizi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 203-213.
- Özden, Ş. (2017). *Sağlık Turizminin, Avrupa Birliği Entegrasyonu Sürecinde Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Olası Etkilerinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özer, Ö. & Sungur, C. (2012). Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri ve Ekonomik Boyutu. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 69-81.
- Özgül, A. (2014). *Türkiye'de Sağlık Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Özsarı, S. H. & Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *The Journal of Kartal Training and Research Hospital*, 24(2), 136-144.
- Seyidoğlu, H. (2015). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama*. (20. Bs.), İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sezer, İ. & Kılıç, M. (2015). Yayla Turizmi ve Rekreasyon Amacıyla Yaylalara Gelen Ziyaretçilerin Bakış Açılarının Değerlendirilmesi: Kulakkaya Yaylası Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(2), 8-16.
- Soysal, A. (2017). Sağlık Turizmi: Tehdit ve Fırsatlar Bağlamında Türkiye Açısından Bir Durum Değerlendirmesi. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 169-187.
- Şahbaz, R. P., Akdu, U. & Akdu, S. (2012). Türkiye'de Medikal Turizm Uygulamaları; İstanbul ve Ankara Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(27), 267-296.
- Şahin, U. & Şahin, M. (2018). Türkiye'de Sağlık Turizminin Potansiyeli ve Geleceği: Swot Analizi. *Journal of Awareness*, 3, 288-300.
- Tengilimoğlu, D. (2005). Sağlık Turizmi: Tedavi Amaçlı Turizm ve Termal Turizmde Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Hastane Dergisi*, 34.
- Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı, (2022). <https://www.saglik.gov.tr/TR-84930/saglik-istatistikleri-yilliklari.html>

- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2023-53661#:~:text=Turizm%20geliri%202023%20y%C4%B1%C4%B1nda%20bir,ise%20paket%20tur%20harcamalar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu.>
- Türkiye Sağlık Vakfı, (2010). *Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi-2010 Durum Analiz Raporu ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Tütüncü, Ö., Kiremitçi, İ. & Çalışkan, U. (2011). Sağlık Turizmi, Güvenlik ve Kalite. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 91-93.
- USHAŞ, (2021). <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>: www.ushas.com.tr
- USHAŞ, (2023). <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>: www.ushas.com.tr
- World Health Organization (WHO), (2014). *Basic Document*, Forty-Eighth Edition. World Health Organization, 224s.
- Yalçın, B. (2013). *Antalya İli Sağlık Turizmi Araştırması*. Akdeniz Üniversitesi Doktora Tezi, Antalya.
- Yıldırım, H. H. & Altunkaya, U. (2006). Türkiye’nin Sağlık Turizmi Potansiyeli ve Güçlükler. *Hastane ve Yaşam Dergisi*, 2(12), 120-123.
- Yıldırım, H. H. (2018). *Sağlık Turizmi ve Anadolu Nimetleri: Markalaşma Yolunda Türkiye İçin Stratejik Bir İş Modeli Önerisi*. (2. Bs.), Ankara: TUSPE Yayınları.
- Yıldırım, K., Karaman, D. & Taşdemir, M. (2014). *Makro Ekonomi*. (12. Bs.), Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, Z. (2011). Turizmin Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 5(5), 54-71.
- Yılmaz, H. & Yılmaz, N. (2022). Dünyada ve Türkiye’de Dijital Sağlık Uygulamaları. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 9(1), 64-72.
- Yılmaz, S., Sarıaydın, İ. & Sönel, T. D. (2020). İngiltere Özelinde Türkiye’nin Sağlık Turizmi Fırsatları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 74-85.
- Zengingönül, O., Emeç, H., İyilikçi, D. E. & Bingöl, P. (2012). Sağlık Turizmi: İstanbul’a Yönelik Bir Değerlendirme. *Ekonomistler Platformu*, 1-50.